

ÚVOD DO STUDIA WORLD MUSIC

pomocný studijní text pro studenty FFMU, Aleš Opekar, říjen 2009

kolokvium - znalostní test, přehled po základních charakteristických rysech vyhraněných světových regionů, alternativně pak napsání 2 – 3 stránkové eseje na předem dohodnuté téma s uvedením zdrojů a s odkazy na ně

world music - světová hudba, hudba (celého) světa

co je světová hudba? Mozart, Madonna?

ani jedno není předmětem studia world music ani etnomuzikologie

Mozart = klasická evropská hudba, Madonna = transnacionální pop v globalizovaném světě

různé pohledy na členění oblastí world music

rozvržení témat do učebních hodin - viz xls tabulka Úvod do studia world music

folkloristika x srovnávací hud. věda x etnomuzikologie

samotný fakt rozmanitosti, specifických podmínek a originálních vývojových linií pestrého souboru všech hudebních kultur světa by měl být východiskem studia jevu HUDBA zatím tomu tak nebývá

hlavním předmětem studia MUZIKOLOGIE je však evropská (resp. euro-americká)

artifiziální (vážná) hudba, což je dědictví evropocentrismu

a pro studium ostatních hudebních kultur a jevů si muzikologie vytváří speciální disciplíny

oprávněnost či neoprávněnost evropocentrismu (africký rytmus, systém indických rag)

(hudební) folkloristika = studium lidové (hudební) tvorby vlastního etnika a s ním spjatého kulturního okruhu

od konce 18. stol. od období pre- a romantismu, Johann Gottfried Herder

sbírký lidových písní (Jan Ritter z Rittersbergu, K.J.Erben, Fr.Sušil, Fr.Bartoš, L.Janáček x

Jan Jeník z Bratřic 1756-1845), Otakar Hostinský, Vladimír Helfert, Vladimír Karbusický,

Lubomír Tyllner

etnikum = **etnická skupina**, historicky vzniklá skupina lidí společného původu a jazyka se zvláštními kulturními znaky; vědomí sounáležitosti a odlišnosti od ostatních etnik; většinou část národa;

národ = pospolitost lidí vzniklá historicky na základě jazykového, územního a hospodářského společenství, vykazující příbuzné rysy duchovní i hmotné kultury

národnost = historicky vzniklá varianta jazykové, územní a kult. pospolitosti (mezi kmenem a národem)

rodina - kmen - etnická skupina - národnost - národ

časové i regionální odlišnosti v chápání pojmů

national (celé USA oproti lokálním celkům), národní v Evropě (lokální oproti státnímu)

mezinárodní (internacionální) - týká se vztahu mezi jednotlivými národy

nadnárodní (transnacionální) - týká se něčeho, co obdobným způsobem působí na všechny národy světa

etno- (z řečtiny), týkající se národa

etnografie = **národopis**, věda, studující materiální a duchovní kulturu národů, národností a etnických skupin

etnologie = univerzálnější studium materiální a duchovní kultury lidstva, zobecňování komparací, hl. anglosaský svět a USA, přerůstá do kulturní antropologie

srovnávací hudební věda

od konce 19. stol. do 60. let 20. stol.

koloniální expanze odkrývala nové obzory, současně výzkum nejstarších epoch lidských dějin
Richard Wallaschek: *Primitive Music* (Londýn 1893) - kritické zhodnocení informací cestovatelů, misionářů...

Robert Lach: *Die vergleichende Musikwissenschaft, ihre Methoden und Probleme* (Víděň 1924)

Berlín: Carl Stumpf, Erich von Hornbostel - hud. psychologie, tónové systémy, Curt Sachs - po emigraci do USA spoluzakladatel amer. etnomuzikologie (tance, hud. nástroje)

etnomuzikologie

vznikla rozvinutím evropské srovnávací hud. vědy zejména na půdě USA (podstata USA - konglomerát různých etnik)

Jaap Kunst: *Ethnomusicology. A Study of its Nature, its Problems, Methods and Representative Personalities...* (Hague 1950)

Walter Wiora: *Europäischer Volksgesang, Gemeinsame Formen in charakteristischen Abwandlungen* (Kolín 1954)

Curt Sachs: *The Wellsprings of Music* (posmrtně 1962)

pražský rodák Bruno Nettl: *Music in Primitive Culture* (Cambridge 1969)

komplexní výzkumy jednotlivých bloků kultur, též ve velkých encyklopedických projektech jako MGG (*Die Musik in Geschichte und Gegenwart*) nebo Grove (*The New Grove Dictionary of Music and Musicians*)

Oskár Elschek (Slovensko), Pavel Kurfürst (etnoorganologie), Zuzana Jurková (Čína, romská hudba), Vlastislav Matoušek (Japonsko)

hudební antropologie

antropologie jako věda o člověku - fyzická, kulturní, sociální a užitá

hudební a. = průsečík všech z hlediska hudební tvorby a recepce

Claude Lévi-Strauss: *Anthropologie structurale* (Paříž 1958)

A.P.Merriam: *The Anthropology of Music* (Evanston 1964)

John Blacking: *How Musical Is Man?*

Tomislav Volek: *Rozprava o hudební antropologii* (Hud. rozhledy 1969, č.1. s.4-7)

rozlišovat "národní" x "lidový" x "folkový" x "populární" x "country"
"folklórní" x "etnický" x "world music"

definice world music

= hudba, čerpající z konkrétní lokální etnické tradice nebo z hudebního odkazu více různorodých lokalit současně, uplatněná jako komerčně šířená populární hudba. Produkt world music funguje bez těsného pouta k původní lokalitě šířen masovými médii. Jako world music je vnímán zejména mimo svou původní lokalitu. Produktem world music může být etnicky čistý hudební projev, ale mnohem častěji jde o fúze etnických inspirací s nejrůznějšími druhy a typy populární hudby, nejčastěji s rockem, jazzem, elektronickou hudbou. Jako world music se mohou uplatnit i některé projevy hudby vážné, jsou-li v místě recepce vnímány jako hudba etnická (např. indická nebo turecká hudba).

termín world music (dále jen WM) vznikl jako "marketing category", tj. v souvislosti se snahou prosadit určitý produkt na trhu (podobně jako kdysi termín country & western) zda produkt je či není vnímán jako world music, záleží na souvislostech

hledisko místa pohledu:

vnímání amer. hip hopu nebo fr. šansonu z pohledu Japonska jako WM
otázka "primitivnosti" hudba přírodních národů, evropocentrismus
domácí WM není pro domácí posluchače WM, ale produktem, který se uplatnil, nebo který by se mohl uplatnit na nadnárodní scéně WM

produkt WM tedy může vzniknout jako projev hudby čistě etnická a stát se WM teprve v průběhu své druhotné existence anebo může již cíleně vznikat jako WM (viz Manu Chao produkující Amadou et Mariam)

geneze world music dle P. Dorůžky:

1965 - Amer. skladatel Philip Glass se setkává v Paříži s indickým hráčem na sitar Ravi Shankarem. Tato zkušenost Glasse přiměla od základu změnit skladatelský přístup, jeho pozdější tvorba je syntézou "západní" a "orientální" hudby. David Crosby, člen Byrds, seznamuje s hudbou R. Shankara kytaristu G. Harrisona. Ten pak používá sitar v nahrávkách Beatles. Z orientálních kultur čerpají též jazzoví hudebníci jako John Coltrane nebo Don Cherry.

1966 - Butterfield Blues Band vydává album *East West*, na němž kytarista Michael Bloomfield rozvíjí improvizace v orientálních stupnicích.

1967 - R. Shankar vystupuje před rockovým publikem na festivalu v Monterey v Kalifornii; sleduje ho tehdejší rocková elita včetně Bloomfielda.

1968 - První významné sblížení psychedelického rocku s latinskoamer. rytmy na debutovém LP Carlose Santany.

1970 - Paul Simon natáčí *El Condor Pasa*, původně peruánskou lid. melodii. V USA vzniká skupina Oregon, která kombinuje jazz, renesanční i indickou hudbu a užívá nástroje z nejrůznějších kultur.

1972 - Bob Marley natáčí s londýnským producentem jamajského původu Chrisem Blackwellem LP *Catch a Fire*. Původně riskantní projekt otevírá cestu jamajskému reggae.

1973 - Manu Dibango z Kamerunu proniká jako první Afričan do svět. žebříčků s hitem *Soul Makossa*.

1976 - Marcel Cellier vydává ve Francii nahrávku ženských sborů z Bulharska *Le Mystère des voix Bulgares*; ta se později stala kultovním albem rockového publika. Bulharské zpěvačky hostovaly na deskách Kate Bushové aj.

1981 - Meredith Monková, tanečnice a zpěvačka z New Yorku, vydává album *Dolmen Music*, na němž se svojí skupinou využívá nejrůznějších mimoevropských vokálních technik.

1982 - V Anglii se koná první festival WOMAD, financovaný z výtěžku společného koncertu Petera Gabriela a Genesis.

1983 - King Sunny Ade, hvězda africké >juju music z Nigerie, vystupuje poprvé ve Spojených státech.

1986 - P. Simon vydává *Graceland*, považované za album desetiletí. Spoluúčinkují na něm mj. senegalský zpěvák Youssou N'Dour, jihoafrická vokální skupina Ladysmith Black Mambazo a texaský akordeonista Rockin' Dopsie.

1987 - v Londýně se sešlo třináct producentů nezávislých firem a publicistů, zainteresovaných na gramof. produkci z Afriky, Latinské Ameriky a karibské oblasti a rozhodlo se financovat měsíc trvající tiskovou reklamní kampaň (náklady pouze 2000 liber), která prosadila označení w.m. v médiích, gramof. obchodech i specializovaných časopisech. Nový termín ovšem nereprezentoval jen obchodní záměr, ale i názor, který postavil všechny lidové hud. tradice na společnou platformu.

Vychází první album Gipsy Kings, fr. cikánské skupiny, která se s kombinací rocku a španělského flamenca prosadila i v USA.

1987-8 - Zpěvačka Ofra Haza pronikla do hitparád jemenskými židovskými písněmi.

1990 - Evropský panel rozhlasových disc jockeyů World Music Workshop uveřejnil první vydání měsíčního žebříčku World Music Charts Europe (WMCE).

1991 - Sjednocení Německa se stalo popudem k prvnímu ročníku Tanz und Folk Festivalu v Rudolstadt.

1993 - Ali Farka Toure, kytarista z Mali, natočil s producentem Ry Cooderem v Los Angeles *Talking Timbuktu*, fúzi západoafrických tradic a amer. blues. Album se v následujícím roce drželo 32 týdnů na 1. místě Billboard World Music Chart, v březnu 1995 získalo cenu Grammy v kategorii World Music Album.

1994 - V Berlíně se koná poprvé WOMEX, který navazuje na tradici alternativního gramof. veletrhu Berlin Independence Days. Youssou N'Dour ze Senegalu natáčí *Seven Seconds*, vysoce úspěšný duet se zpěvačkou Neneh Cherry.

1996 - Palác Akropolis v Praze pořádá první sérii koncertů w. m. v Čes. republice United Colours Of Akropolis, mezi hosty je kytarista Habib Koite z Mali.

Ry Cooder natáčí v Havaně s nejstarší generací kubánských hudebníků. Nahrávky vyšly o rok později na albu *Buena Vista Social Club*, roku 1998 nominováno v Grammy jako album w.m.

2000 - V Praze se rozvíjí festival Respect, přivádějící aktuální představitele world music

2006 - na festivalu Colours of Ostrava vystupuje jedna z největších hvězd současné africké hudby Salif Keita

rámcové členění světa dle etnických hudebních kultur:

1. keltská oblast

Irsko, Skotsko, Wales, Bretan, keltská hudba kdekoli

2. Evropa

různorodé výrazné regiony: zejména Skandinávie, Alpy, Balkán (Bulharsko, Albánie, země bývalé Jugoslávie), Maďarsko, Morava a Slovensko, Rumunsko a Transylvánie, Rusko ad.

3. Středozeemí: španělské flamenko, portugalské fado, řecká rembetika, Itálie, Turecko, a Maghreb (= arabský západ): Mauretánie, Maroko, alžírský rai arabské a středozeemní nástroje

4. Arábie

Palestina, Egypt, Súdán, Etiopie

5. Indie

+ Pákistán, Afghánistán, Nepál + asijská hudba v GB i jinde

6. západní Afrika

Mali (Ali Farka Touré; Toumani Diabete + Taj Mahal), Senegal (Youssou N'Dour), Kapverdské ostrovy (Cesaria Evora), Guinea-Bissau, Sierra Leone, Ghana (highlife), Nigerie

7. střední a východní Afrika

Zaire (soukous), Kamerun, Kenya, Tanzánie, Madagaskar

8. jižní Afrika

JAR, Zimbabwe, Zambie, Angola, Mozambik

9. Dálný Východ

Indonésie, Jáva a Bali, Malajsie, Filipíny, Thajsko, Laos, Vietnam, Čína, Mongolsko, Korea, Japonsko a Okinawa

10. Karibik

Jamajka + reggae kdekoli, Kuba, Dominikánská rep., Haiti, Trinidad

11. Latinská Amerika

Mexiko, Brazílie (samba), Argentina (tango)

12. Severní Amerika

Indiáni, folk, country, cajun - zydeco, tex-mex, klezmer, Hawai (steel a slide g)

13. Austrálie a Pacifik

(Oceánie: Polynésie, Mikronésie...)

židovská hudba, romská hudba

zkratky důležitých institucí

WOMAD = World Music and Dance, festival od 1982

evropský panel World Music Workshop při EBU od 1987

WMCE = World Music Charts Europe, žebříček sestavovaný na základě playlistů členů panelu

EFWMW = European Forum of Worldwide Music Festivals, od 1991, od 1994 pořádá

veletrh **WOMEX** = World Music Expo

časopisy

Dirty Linen, USA

Global Rhythm, USA

fROOTS (Folk Roots), Anglie

Songlines, Anglie

World Music Magazine, Itálie

Petr Dorůžka - dvojstrana v *Rock & Pop*, UNI

www.freemusic.cz/world

Jiří Moravčík - *Harmonie*, UNI

www.world-music.cz

Český rozhlas 3 - Vltava:

19:00 - 20:00 Čajovna pondělí a občas středa nebo sobota

3:00 - 4.00 Mezi drakem a hadem

Rádio Etno (Praha)

digitální folklorní stanice (bude vysílat od roku 2010 z Českého rozhlasu Brno)